

PHÊ PHÁN XÃ HỘI HỌC TƯ SẢN

VỀ TÍNH KHÁCH QUAN KHOA HỌC TRONG PHÊ PHÁN XÃ HỘI HỌC TƯ SẢN

Đặng Cảnh Khanh

TÍNH khách quan khoa học là một trong những nguyên lý phương pháp luận cơ bản nhất trong đấu tranh tư tưởng cũng như trong phê phán triết học và xã hội tư sản. Việc nắm vững tính khách quan khoa học đóng vai trò đặc biệt quan trọng đối với những thành công hay thất bại của những hoạt động có ý nghĩa này.

I

Đã từ lâu, con người luôn luôn mong ước hiểu được một cách khách quan và chính xác những gì xảy ra ở xung quanh mình. Những cuộc luận chiến từ xa xưa giữa các nhà triết học duy tâm và duy vật, siêu hình và biện chứng, liên tục diễn ra trong quá trình con người từng bước nhận thức ra những quy luật khách quan của tự nhiên và xã hội nhằm phục vụ cho đời sống của mình. Những cuộc luận chiến như vậy, ngày nay cùng với sự phát triển mạnh mẽ của cách mạng khoa học – kỹ thuật và cách mạng xã hội, rõ ràng không những không giảm đi mà còn mở rộng với một quy mô chưa từng thấy. Chân lý khách quan là mục đích cao nhất của hoạt động khoa học.

Về phương diện này, chúng ta biết rằng, khi nói về những yếu tố của phương pháp biện chứng duy vật, Lênin đã đặt lên hàng đầu mục đích phát hiện ra chân lý khách quan từ việc

khảo sát sự vật và hiện tượng. Đối với Mác cũng vậy, ngay từ khi bắt đầu những hoạt động khoa học của mình, Người đã định rõ công thức cơ bản cho mọi lý luận về tự nhiên và xã hội là phản ánh một cách đúng đắn quá trình lịch sử, vạch ra và miêu tả những quy luật khách quan của nó. Bởi vậy, trong các nhà lý luận triết học và xã hội học phải luôn luôn bám rễ chặt chẽ trên miếng đất tự nhiên của thực tại khách quan. Trong một tác phẩm viết ở thời kỳ còn trẻ tuổi, tức là vào năm 1842, Mác đã nhấn mạnh: “Đối với các anh, những nhà triết học và lý luận tự biện tôi khuyên các anh hãy tự giải thoát cho mình khỏi những định kiến của triết học tư biện trước kia, nếu như các anh muốn đi tới một cái gì đó tồn tại trong thực tế, tức là đạt tới chân lý. Sẽ không còn con đường nào khác cho các anh đi tới chân lý và tự do ngoài con đường chảy qua dòng nhiệt nóng này”¹. Với tinh thần như vậy, trong tác phẩm *Góp phần phê phán triết học pháp quyền của hêghen* viết năm 1843, Mác đã vạch rõ rằng sai lầm cơ bản của triết học hêghen là do tính chất tư biện của nó. Mác đã phê phán hêghen ở chỗ ông phát triển tư tưởng của mình không phải trên cơ sở của sự vận động và hiện tượng, mà đã trừu tượng hóa nó một cách duy tâm.

¹ C. Mác – Ph. Ăng ghen: *Toàn tập*, tập 1, tr. 28, bản tiếng Nga

Một trong những luận điểm quen thuộc của các học giả tư sản là vu cáo triết học và xã hội học mácxít chỉ coi trọng tính đảng, tính cách mạng, mà xem thường tính khách quan. Người cộng sản, theo sự mô tả của họ chỉ là những khuôn mẫu cứng nhắc duy ý chí, những nhà cách mạng nhiều nhiệt huyết nhưng màu quán, bất chấp sự vận động của các quy luật khách quan. Chính Lênin và những đồng chí của Người trong thời kỳ đầu của chính quyền xô viết đã bị không ít các nhà tư tưởng tư sản gọi là “những nhà “duy tâm” cuồng tín”, “ông già lãng mạn và mơ mộng ở điện Kremli”...

Tuy nhiên, sự thật bao giờ cũng có tính minh bạch. Các nhà kinh điển của chủ nghĩa Mác đã nhiều lần vạch rõ rằng, hệ tư tưởng mácxít không chỉ có tính chất cách mạng và giai cấp, mà trước hết còn là sự phản ánh một cách đúng đắn chân lý khách quan. Sức mạnh của hệ tư tưởng mácxít là ở chỗ đó. Chính tính chất khách quan khoa học – kỹ thuật đã biến lý luận trở thành thực tế, mở đường cho những thành tựu hiện thực của hệ tư tưởng mácxít trong công cuộc cách mạng lật đổ chế độ cũ, xây dựng chế độ mới xã hội chủ nghĩa. Sự phát triển và lớn mạnh không ngừng của cộng đồng xã hội chủ nghĩa đã chứng minh không chỉ sức mạnh cách mạng, ý chí giai cấp kiên định của giai cấp vô sản và các dân tộc bị áp bức, mà còn cả tính chất đúng đắn, khoa học, sự phù hợp với chân lý khách quan của lý luận mácxít.

Để thực hiện được mục tiêu khách quan khoa học ấy, trong những hoạt động của mình, Mác – Ăngghen luôn luôn nhắc nhở rằng: “Những quan điểm lý luận của những người cộng sản hoàn toàn không thể đặt một cách cứng nhắc trên những tư tưởng, trên những nguyên lý được tưởng tượng, hay phát minh ra bởi những nhà cải cách này hay khác trên thế giới...” mà “là sự biểu hiện của mối quan hệ thực tiễn xuất phát từ quá trình đấu tranh giai

cấp, từ sự vận động của lịch sử đang diễn ra trước mắt chúng ta”¹.

*

* *

Tính khách quan khoa học không chỉ là cái đích mà các nhà khoa học hướng tới không biết mệt mỏi từ thế hệ này qua thế hệ khác, mà còn là cơ sở cho những cuộc luận chiến khoa học. Nếu thực tiễn là tiêu chuẩn để đánh giá tính chất xác thực của nhận thức thì nó cũng là người trọng tài vô tư nhất trong các hiệp đấu khoa học phức tạp diễn ra trong suốt lịch sử của các ngành nghiên cứu.

Đối với những nhà phê bình mácxít, tính khách quan không chỉ là đòi hỏi quan trọng nhất, mà còn là một nguyên tắc phương pháp luận được sử dụng để đấu tranh không khoan nhượng với những tư tưởng thủ nghịch. Nói một cách khác, nó là xuất phát điểm là cơ sở của bất kỳ một sự phê phán mang tính chất mácxít nào, trong đó có phê phán triết học và xã hội học tư sản.

Kinh nghiệm lịch sử đã chứng minh rằng, những thành công hay thất bại trong cuộc đấu tranh tư tưởng cũng như trong phê phán triết học và xã hội học phụ thuộc rất nhiều và khả năng phân tích một cách khách quan những quan điểm bị phê bình. “Biết địch biết ta, trăm trận đánh trăm trận thắng”, nguyên lý từ ngàn xưa ấy vẫn còn nguyên vẹn giá trị. Đối với các nhà phê bình mácxít, nếu sự phê phán được coi là một thứ vũ khí, thì việc phục tùng vô điều kiện tính khách quan khoa học là yêu cầu hàng đầu, đảm bảo cho họ nhằm không sai kẻ thù. Phê phán khách quan cũng là những đòn đánh hiểm hóc nhất, đòn “điểm đúng huyệt” kẻ thù. Trên cơ sở nắm vững sự thực khách quan, phê phán một cách chính xác bản chất thối nát của xã hội tư bản, trong lời nói đầu của tác phẩm *Tình cảnh*

¹. C. Mac – Ph. Ăngghen: *Toàn tập*, tập 4 tr. 438, bản tiếng Nga

giai cấp công nhân Anh, Ăngghen đã tuyên bố với những kẻ phản đối ông: “Tôi không ngại ngại một chút nào khi thách thức giai cấp tư sản Anh: hãy vạch ra lấy một điều không đúng, dù chỉ là một sự kiện duy nhất có ảnh hưởng đôi chút đến toàn bộ quan điểm của tôi, và chứng minh điều không đúng ấy bằng những tài liệu cũng xác thực như những tài liệu mà tôi đã dẫn ra”¹.

Trong điều kiện phức tạp của cuộc đấu tranh tư tưởng hiện nay, triết học tư sản và xã hội học tư sản ngày càng che giấu bản chất giai cấp, bản chất phản khoa học một cách tinh vi và kín đáo. Ở đây, nhiệt tình cách mạng, ý chí chiến đấu của nhà phê bình đã không đủ để giúp cho họ chiến thắng trong sự đối đầu với những quan điểm thù địch. Rõ ràng, việc nhận thức được một cách khách quan khoa học bộ mặt thật sự của kẻ thù đóng một vai trò quan trọng. Nó giúp cho nhà phê bình chủ động ứng phó với những diễn biến và những đổi thay phức tạp nhất trong quan điểm thù địch, có cơ sở lý luận và thực tiễn để phê phán nó một cách tấn công.

Tại các kỳ đại hội của các nhà xã hội học quốc tế, những cuộc hội thảo khoa học có nhiều nước, nhiều xu hướng chính trị - xã hội và tư tưởng tham gia, các nhà xã hội học mácxít đã coi việc nắm vững nguyên lý của tính khách quan khoa học là yếu tố quan trọng bậc nhất để đối chọi với quan điểm thù địch. Trong những tham luận của các nhà xã hội học mácxít, tính chất thận trọng, xác đáng khi nghiên cứu, đánh giá sự phê bình một cách khách quan và khoa học trên cơ sở của phương pháp luận duy vật biện chứng và duy vật lịch sử đã có sức thuyết phục mạnh mẽ.

Về phương diện này, chẳng hạn, chúng ta cần nhớ lại Hội nghị Xã hội học quốc tế mang một

chủ đề rất lạ lùng là: “Bàn về tính chất hợp thời của các công trình của Mác và M. Vêbe” họp tại Cộng hòa Liên bang Đức vào tháng 12-1981. Rõ ràng là, với chủ đề như trên, các vị chủ nhà tổ chức ra hội nghị này đã công khai bày tỏ ý định tìm một sự “đồng nhất” nào đó giữa xã hội học tư sản và xã hội học mácxít trên cơ sở những di sản của hai nhà tư tưởng tiêu biểu nhất của hai hệ thống quan niệm khoa học đối lập nhau này. Đoàn đại biểu các nhà xã hội học Bungari do Giáo sư V. Đôbrianốp dẫn đầu đã phát biểu một tham luận rất có giá trị khoa học và ý nghĩa thuyết phục. Trên cơ sở phân tích một cách khách quan những luận điểm khoa học của Mác và M.Vêbe, các nhà xã hội học Bungari đã vạch trần sự khác nhau về bản chất giữa hai nhà tư tưởng, giữa xã hội học tư sản và xã hội học mácxít. Trong khi giải thoát cho những tư tưởng khoa học của Mác khỏi sự bao vây mờ ám của xã hội học tư sản, các nhà xã hội học Bungari đã vạch rõ và phê phán một cách xác đáng những quan điểm duy tâm của M.Vêbe. Ở đây, việc nắm vững nguyên lý của tính khách quan khoa học đã đóng một vai trò quan trọng trong việc đạt tới một hiệu quả chiến đấu cao trong các luận cứ khoa học của các nhà xã hội học Bungari.

II

Nguyên tắc về tính khách quan khoa học trong việc phê phán triết học và xã hội học tư sản chứa đựng những yếu tố cơ bản nào? Nó biểu hiện cụ thể ra sao trong quá trình đấu tranh với các tư tưởng thù nghịch với triết học và xã hội học mácxít?

Trước hết, để có thể phê phán và đánh giá một cách khách quan, trên bình diện nhận thức, nhà phê bình mácxít phải nghiên cứu để hiểu biết và nắm được những quan điểm triết học và xã hội học tư sản một cách đúng đắn và rõ ràng nhất.

¹. C. Mác – Ph. Ăngghen: *Tuyển tập*, t.1, Nhà xuất bản Sự thật, Hà Nội, 1980, tr. 180

Họ phải hiểu rõ toàn bộ hệ thống lý luận, những quan điểm cơ bản cùng với tất cả biểu hiện từ hình thức tới nội dung của những quan điểm này. Về phương diện này, nhà phê bình không được phép nghiên cứu một cách sơ lược và giản đơn, rồi nhanh chóng đưa ra những kết luận vội vã về quan điểm đối nghịch. Anh ta càng không có quyền phủ nhận nó một cách giản đơn theo những định kiến đã có sẵn từ trước.

Ở đây, chúng ta cần phải ghi nhớ lời dạy của Lênin trong khi nghiên cứu và tìm hiểu bản chất của triết học duy tâm. Lênin khuyên chúng ta rằng đừng bao giờ hiểu một cách đơn giản chủ nghĩa duy tâm như là một cái gì đó hoàn toàn ngốc nghếch. Triết học duy tâm chỉ ngu ngốc dưới cái nhìn đơn giản, thô thiển và siêu hình của chủ nghĩa duy vật cũ kỹ trước kia mà thôi. Ngược lại, trên quan điểm của chủ nghĩa duy vật biện chứng, triết học duy tâm là biểu hiện của một thái độ nhận thức có gốc rễ từ trong hoạt động thực tiễn cũng như trong tư duy của con người. Bởi vậy, triết học duy tâm theo quan điểm của Lênin, “không phải là không đáng được trân trọng. Nó là một bông hoa không ra quả, nhưng lại nở trên một cây sống, trên một sự nhận thức sống, bổ ích, chân chính, mạnh mẽ, khách quan tuyệt đối của con người”¹. Cũng với một tinh thần nghiên cứu nghiêm túc, thận trọng trong khi tìm hiểu những quan điểm của hêghen Mác và Ăngghen đã không phủ nhận sạch trơn tất cả những gì mà nhà triết học vĩ đại người Đức này nêu ra. Khác với phobách, hai ông đã nắm vững toàn bộ những luận điểm của hêghen và trên cơ sở đó vạch ra được những cống hiến to lớn của hêghen trong việc phát triển phương pháp biện chứng.

Để có thể phê phán một cách khách quan học, Mác bao giờ cũng nhấn mạnh rằng việc

hiểu biết một cách chính xác và toàn diện những quan điểm đối nghịch là điều kiện đầu tiên đối với nhà phê bình. Người bao giờ cũng quan tâm, lo lắng xem mình đã nắm được nội dung cơ bản của các quan điểm bị phê bình hay chưa, có còn mặt nào chưa đầy đủ tư liệu để hiểu đúng đắn bản chất của chúng hay không. Mác viết: “Việc nghiên cứu cần phải được nắm vững một cách chi tiết tài liệu, phân tích những hình thức khác nhau trong sự phát triển của nó theo dõi những mối quan hệ bên trong của nó. Chỉ sau khi những công việc này đã làm xong mới có thể định ra phương thức tương ứng để miêu tả sự vận động thực tế của nó”².

Ngày nay, trong điều kiện phát triển đa dạng và phức tạp của triết học và xã hội học tư sản, việc hiểu biết được chính xác bản chất của chúng không hề giản đơn và dễ dàng. Bên cạnh hàng loạt các trào lưu, học thuyết, trường phái xã hội học tư sản, là vô số những quan điểm, lập luận những khái niệm và từ ngữ rối rắm. Ở đây, nhà phê bình phải nhận thức được những gì thuộc về bản chất, những gì là hiện tượng bề ngoài, những gì được che đậy một cách kín đáo đằng sau những lời nói đẹp đẽ và hoa mỹ. Mọi kết luận được rút ra từ một mặt, một khía cạnh riêng biệt nào đó đều có thể dẫn tới những nhận định và đánh giá không đúng các quan điểm đối nghịch.

Trong những năm gần đây, tại các nước xã hội chủ nghĩa xuất hiện ngày càng nhiều những công trình nghiên cứu phê phán xã hội học tư sản có giá trị khoa học cao, có sức thuyết phục mạnh mẽ. Tác giả của những công trình này đã tỏ ra nắm rất vững, hiểu biết rất tường tận về quan điểm bị phê bình. Không còn nghi ngờ gì nữa thời kì nhận định và đánh giá về xã hội học tư sản và các tác giả của nó một

¹. V. I. Lênin: *Toàn tập*, tập 38, tr. 361, bản tiếng Nga.

². C. Mac-Ph. Ăngghen: *Toàn tập*, tập 23, tr. 21, bản tiếng Nga.

Về tính khách quan...

cách chủ quan, phiến diện, một chiều đã qua rồi. Những tác phẩm phê phán chính xác và khách quan ngày càng có giá trị thuyết phục cao. Tại Bungari, trong những năm gần đây, những tác phẩm nghiên cứu mới về Đuyéc-khem, V.Paretô. M. Vêbe của G.Pôtép. về T.Parxon của N. Giê-nôp, hàng loạt các bài báo, bài tham luận tại Hội nghị khoa học quốc tế nghiên cứu cụ thể về các học thuyết và trường phái xã hội học tư sản đã chứng tỏ rằng các tác giả đã hiểu biết rất tường tận bản chất những quan điểm bị phê bình.

*
* *

Trên cơ sở hiểu biết toàn diện và đầy đủ những quan điểm đối nghịch, nguyên lý về tính khách quan đòi hỏi nhà phê bình phải đánh giá và nhìn nhận chúng một cách khác, để đảm bảo tính khách quan, nhà phê bình cần phải tôn trọng những sự thật trong nội dung những quan điểm của các tác giả và học thuyết này. Họ không được phép thêm bớt gì mà nó không có.

Về phương diện này, chính Viện sĩ N. Iribđiácôp đã từng nhấn mạnh một cách sắc sảo rằng nhà phê bình trong khi đánh giá các quan điểm đối nghịch “không thể đòi hỏi ở những nhà tư tưởng... có những quan điểm mà anh ta có, viết thêm vào cho nó những quan điểm riêng của mình hoặc là phê phán rằng họ đã không có những quan điểm của anh ta. Mọi cái cũng xảy ra tương tự như vậy, nếu một số người ở thời đại chúng ta đang tìm mọi cách chứng minh rằng đê-mô-crit đã là một nhà vật lý nguyên tử, còn Xpác-tacut đã không phải là một người mácxít”¹.

Trong khi đánh giá, phê bình, những luận điểm được viện dẫn, những sự kiện được trình bày đều cần phải được tôn trọng tới mức độ cao nhất. Nhà phê bình không thể nhầm lẫn nhà xã hội học này với nhà xã hội học khác, biến một tác giả này thành một tác giả nước khác, đem “râu ông nọ cắm cằm bà kia”, lẫn lộn tác phẩm này với tác phẩm khác, gán cho các tác giả những điều mà họ không có... Nhà phê bình cũng không có quyền đánh giá một cách sơ lược và giản đơn theo kiểu cứ là tác giả ở nước tư bản thì phải xấu xa, phải phủ nhận còn hề là tác giả nhận là mácxít thì phải tốt đẹp... Họ càng không thể chỉ dựa vào tiêu đề mà đoán định và phê phán nội dung, dựa vào những tác phẩm trong quá khứ, những quan điểm cũ mà đánh giá những tác phẩm mới, những quan điểm mới. Vấn đề sử dụng tài liệu một cách chính xác cũng có một ý nghĩa quan trọng. Ở đây, nhà phê bình phải kiểm tra mức độ tin cậy được của những tài liệu được trình bày, đối chiếu và so sánh giữa các nguồn tài liệu khác nhau, giữa tài liệu chính và tài liệu phụ, giữa những tư liệu gốc và tư liệu gián tiếp...

Trên tinh thần phê phán một cách khách quan khoa học, Lênin cũng luôn luôn đòi hỏi nhà phê bình, phải phê phán và đánh giá đúng sự thật, trích dẫn tài liệu một cách chính xác và đầy đủ, không cắt xén những lời nói riêng rẽ dẫn tới chỗ làm sai lệch nội dung những quan điểm bị phê bình. Trong tác phẩm *Chủ nghĩa duy vật và chủ nghĩa kinh nghiệm phê phán*, để phê phán những quan điểm của Avênariux, Lênin đã trích dẫn rất nhiều tài liệu chính xác, từ những tác phẩm của Avênariux và học trò, cho đến cả những người phê phán ông ta. Lênin đã giải thích việc làm của mình như sau: “Chắc hẳn là bạn đọc không bằng lòng vì chúng tôi đã dẫn chứng

¹. Xem N. Iribđiácôp: *Tư tưởng xã hội học trong thế giới cổ đại*, tập I, Xôfia, 1978

quá dài những lời rắc rối và nhảm tai không thể tưởng tượng được ấy, cái trò hệ thống thái giả hiệu đó mà bên ngoài được che đậy bằng thuật ngữ của Avênariux. Nhưng người nào muốn hiểu kẻ thù của mình thì phải đến xứ sở của kẻ thù (Lênin viết nguyên văn câu ngạn ngữ này bằng tiếng Đức-ĐCK). Mà tạp chí triết học của R. Avênariux thì quả thật là một xứ sở kẻ thù đối với những người mácxít¹. Ở trường hợp này, chính vì tinh thần đảm bảo tính khách quan khoa học trong phê bình, mà Lênin đã không ngần ngại “đến xứ sở của kẻ thù” để “hiểu kẻ thù”. Người cũng nói với người đọc: “Vậy chúng tôi yêu cầu bạn đọc hãy tạm nén lòng ghê tởm chính đáng do bọn hệ của khoa học tư sản gây ra, và hãy phân tích những lý lẽ của vị môn đồ và người cộng tác của Avênariux”² để hiểu và phê phán Avênariux một cách khách quan và khoa học hơn.

Phê phán một cách khách quan khoa học còn có nghĩa là phê phán đúng bản chất. Nhà phê bình phải đánh giá đúng đắn được giá trị của quan điểm của tác giả bị phê bình, vạch ra được những sai sót và những đóng góp nhất định của tác giả này cho khoa học. Trong trường hợp này nhà phê bình không có quyền đối chiếu và so sánh nó một cách đơn giản và quan điểm mácxít rồi nhanh chóng đề cao hoặc phủ nhận tất cả. Rõ ràng, trong sự đa dạng và phức tạp của các học thuyết và trường phái xã hội học tư sản, mỗi thứ lại có một vị trí, một cơ sở kinh tế - xã hội riêng, một hình thức biểu hiện riêng. Ở đây, nhà phê bình phải đánh giá, phê phán không chỉ những cái chung mà cả những sắc thái riêng của từng loại học thuyết và trường phái, vạch ra được bản chất của chúng. Mọi người đều biết rằng, chống cộng là đặc điểm chung của tất cả các trường phái và học thuyết xã hội học tư sản. Nhưng

không phải tất cả các học thuyết và trường phái này đều chống cộng với mức độ, hình thức và phương pháp giống nhau. Có trường phái và học thuyết chống cộng điên cuồng tới mức trơ trẽn và cực đoan, nhưng cũng có những trường phái và học thuyết chống cộng một cách tinh vi và khôn khéo hơn. Ở đây sự phê phán đòi hỏi nhà phê bình không thể gộp tất cả làm một, mà phải đi sâu phê phán đúng những sắc thái riêng biệt của chúng.

Bản chất chung của xã hội học tư sản là xuyên tạc những quy luật phát triển khách quan của xã hội, phủ nhận sự diệt vong của lịch sử của giai cấp tư sản và hệ tư tưởng tư sản, tức là phản khoa học. Nhưng mức độ phản khoa học trong mỗi hoàn cảnh và điều kiện lại có những biểu hiện khác nhau. Hơn nữa, trong những mặt nhất định của quá trình nghiên cứu khoa học, những kết luận khoa học về từng mặt riêng biệt, trong từng phương pháp nghiên cứu, không phải không chen lẫn vào nhau ít nhiều yếu tố có ý nghĩa khoa học cần được quan tâm. Tất cả những điều đó cũng đòi hỏi nhà phê bình mácxít phải phân tích, phân loại và đánh giá đúng mức những quan điểm bị phê phán.

Về phương diện này, muốn đạt tới tính khách quan khoa học trong phê bình, nhà phê bình mácxít phải nắm vững và vận dụng toàn bộ những nguyên lý phương pháp luận của chủ nghĩa duy vật biện chứng và duy vật lịch sử. Hơn thế nữa, tính khách quan trong phê bình không thể tách rời khỏi tính đảng. Đứng vững trên lập trường của giai cấp công nhân, giai cấp mà lợi ích phù hợp nhất với quy luật khách quan của lịch sử, nhà phê bình cần phải phân tích và tìm ra bản chất giai cấp, cơ sở kinh tế - xã hội đã làm nảy sinh ra những quan điểm bị phê phán.

Tính khách quan khoa học trong phê phán xã hội học tư sản cũng chỉ có ý nghĩa

^{1,2}. V.I. Lênin: *Toàn tập*, tập 18, Nhà xuất bản Tiến bộ, Mátxcova, 1980, tr.393

Về tính khách quan...

sâu sắc khi nó không tách rời khỏi thực tế khách quan, không tách rời khỏi những quy luật vận động và phát triển của hiện thực. Để chống lại những quan điểm phi khoa học, không phải chỉ dùng những lý luận trừu tượng, những phương pháp tư duy logic, mà phải xuất phát từ những quy luật phát triển của hiện thực trên cơ sở thực tế. Rõ ràng rằng sức mạnh của hệ tư tưởng mácxít là ở sự phù hợp của nó với thực tế khách quan.

Sức mạnh của vũ khí phê phán trong việc phê phán xã hội học tư sản là ở chỗ xã hội học hóa mácxít dựa trên những thành tựu không thể chối cãi được của chủ nghĩa xã hội và vạch ra chính sự khủng hoảng và bế tắc của xã hội tư sản và nền xã hội học của nó.

III

Để đạt được tính khách quan khoa học trong việc phê phán triết học và xã hội học tư sản, vai trò chủ quan của nhà nghiên cứu, phê phán có một ý nghĩa quan trọng.

Trước hết, nhà phê bình mácxít cần phải có sự trang bị phương pháp luận khoa học của chủ nghĩa Mác-Lênin, có những kiến thức rộng rãi và sâu sắc về những vấn đề tương ứng với những quan điểm bị phê bình. Nhà phê bình trong trường hợp này cũng giống như là những võ sĩ khi bước lên võ đài. Anh ta không những cần biết mà còn phải hết sức thông thạo các miếng đánh, nếu không muốn bị đo ván.

Về phương diện này, chúng ta cần nhớ rằng để đối địch với những quan điểm tinh vi và nham hiểm nhất của kẻ thù, các nhà kinh điển của chủ nghĩa Mác bao giờ cũng rất coi trọng việc nắm vững thế giới quan và phương pháp luận khoa học trong phê bình. Điều này thể hiện rất rõ trong những tác phẩm như *Chống Duyrinh* của Ăng - ghen, *phê phán triết học pháp quyền của hêghen* của Mác, *Chủ nghĩa duy vật và chủ nghĩa kinh nghiệm phê phán* của

Lê-nin, v.v... Việc xa rời phương pháp luận của chủ nghĩa duy vật biện chứng và chủ nghĩa duy vật lịch sử là nguyên nhân cơ bản dẫn đến việc không đánh giá được một cách đúng đắn và khách quan những quan điểm đối nghịch. Điều này đã được chứng minh một cách thực tế quan cách nhìn nhận và đánh giá xã hội học tư sản của những kẻ cơ hội và xét lại. Từ bỏ phương pháp luận của chủ nghĩa mácxít, những kẻ theo chủ nghĩa dân tộc hẹp hòi, những kẻ theo chủ nghĩa Mao cũng đã có những nhận định và đánh giá với chủ nghĩa đế quốc và các thế lực phản động chống chủ nghĩa xã hội và cộng đồng các nước xã hội chủ nghĩa: Trong việc nghiên cứu và phê phán xã hội học tư sản cũng vậy, sự xa rời phương pháp luận mácxít đã khiến cho nhà phê bình không nhận thức được đầy đủ các quan điểm xã hội học tư sản, dễ đi tới chỗ thỏa hiệp với những quan điểm phi khoa học.

Cùng với những trang bị về phương pháp luận, để đạt tới tính chính xác khách quan, nhà phê bình mácxít cũng cần phải có những kiến thức khoa học rộng rãi và sâu sắc về tất cả những vấn đề liên quan tới những quan điểm bị phê bình, họ cũng cần phải được chuyên môn hóa một cách sâu sắc. Về phương diện này, chúng ta biết rằng, dường như giữa Mác và Ăngghen đã có một sự phân công nhất định để chuyên sâu vào từng mặt, từng vấn đề quan trọng. Mác nghiên cứu chủ yếu ở lĩnh vực chính trị kinh tế học và xã hội học đại cương. Còn Ăngghen đi sâu vào những vấn đề phương pháp luận của triết học và khoa học tự nhiên. Chính sự chuyên môn hóa sâu sắc này đã cho phép Mác và Ăngghen phối hợp với nhau, bổ sung cho nhau trong công cuộc nghiên cứu và đấu tranh chống lại giai cấp tư sản và hệ tư tưởng tư sản.

Ngày nay, rõ ràng xã hội học tư sản thường dựa dẫm vào những kết luận của

Các ngành khoa học tự nhiên để chứng minh cho những quan niệm của họ. Điều này đòi hỏi các nhà phê bình mácxít phải nắm vững được những kiến thức khoa học mới nhất những kết luận của các ngành khoa học tự nhiên mà các nhà xã hội học tư sản thường dựa vào. Trong tác phẩm *Chủ nghĩa duy vật và chủ nghĩa kinh nghiệm phê phán*, để có thể phê phán một cách chính xác và khách quan những quan điểm triết học của những nhà kinh nghiệm phê phán, Lênin đã nắm vững những kiến thức mới nhất của các ngành khoa học tự nhiên trong thời đại đó từ vật lý học, hóa học... tới sinh vật học. Những luận điểm mà Lênin đưa ra đã hoàn toàn có sức thuyết phục có tính khách quan khoa học cao. Tấm gương của Lênin rõ ràng đã để lại cho những nhà nghiên cứu và phê phán xã hội học tư sản những bài học quý báu. Việc phê phán một cách có kết quả những trào lưu mới của xã hội học tư sản, chẳng hạn như “xã hội công nghiệp”, “xã hội tiêu thụ”, về “sự phi tư tưởng hóa” v.v... đã nói lên khả năng hiểu biết rộng rãi của các nhà xã hội học mácxít đối với mọi kiến thức đương thời. Khả năng đó ngày càng cho phép họ phê phán một cách đúng đắn những quan điểm thù nghịch và tấn công chúng một cách có hiệu quả.

Tính khách quan khoa học trong việc nghiên cứu và phê phán những quan điểm triết học và xã hội học tư sản cũng đòi hỏi ở nhà phê bình một thái độ tỉnh táo và sáng suốt cao nhất. Lênin đã dạy chúng ta rằng, sự tỉnh táo và bình tĩnh trước kẻ thù vừa là phẩm chất vừa là bản lĩnh của những nhà cách mạng và khoa học mác – xít. Người viết: “Những người cộng sản cần phải biết rằng dù sao tương lai cũng thuộc về họ. Và vì thế cho nên, trong cuộc đấu tranh cách mạng vĩ đại, chúng ta có thể (và phải) kết hợp nhiệt tình hăng say nhất với sự bình tĩnh cao độ và với sự đánh giá có suy nghĩ chín

chắn nhất về những cơn giãy giụa điên cuồng của giai cấp tư sản”¹.

Bởi vậy, trong những cuộc luận chiến khoa học, ngay cả đối với những kẻ thù ác độc và hung hãn nhất, thái độ bình tĩnh, sáng suốt của người nghiên cứu và phê bình mácxít bao giờ cũng là yếu tố quan trọng, quyết định thắng lợi. Ở đây, sự bình tĩnh, sáng suốt không thể làm giảm bớt tính hăng say, lòng nhiệt tình cách mạng của nhà phê bình, mà còn bổ sung và hỗ trợ cho nó bằng việc nhận thức tự giác công việc của mình. Trên cơ sở nắm vững những quy luật phát triển tất yếu của lịch sử phương pháp phân tích khách quan bao giờ cũng đòi hỏi một sự nhìn nhận và đánh giá hiện thực tất cả mọi vấn đề, cho dù những vấn đề đó là đáng buồn đi nữa. Điều đó giải thích được tại sao nhà khoa học mácxít lại có thể nhìn nhận một cách trung thực những sai sót, thậm chí những thất bại cay đắng của mình để phân tích, lý giải, tìm ra những phương thức nghiên cứu thích hợp và tiến bộ hơn. Trước những sự công kích thô bạo của kẻ thù, trong cuộc đấu tranh tư tưởng với những quan điểm thù nghịch, các nhà phê bình mácxít bao giờ cũng có thái độ khôn khéo, nhã nhặn của những người nắm vững quy luật, “biết rằng tương lai thuộc về mình”. Về phương diện này, trong hồi ký của mình, Crúpcaia đã viết về tính cách của Lênin như sau: “Đặc điểm của Illts là không bao giờ hiểu sai đi những thực tế đáng buồn. Người không bao giờ say sưa với thành tích, khi nào cũng có một đôi mắt tỉnh táo để nhìn nhận thực tiễn. Điều đó không phải bao giờ cũng nhẹ nhàng với Người. Người cảm nhận tất cả một cách hăng say, nhưng có một ý chí mạnh mẽ, buôn nó vào trong sự chịu

Về tính khách quan...

89

¹. V.I. Lênin: *Bệnh áu trĩ “tả” khuynh trong phong trào cộng sản*, Toàn tập, tập 41. Nhà xuất bản Tiến bộ, Mátxcova, 1980, tr.109

đựng, suy nghĩ và có cách nhìn nhận sự thật một cách dũng mãnh”¹.

Ngày nay, đối với những nhà nghiên cứu và phê phán xã hội học tư sản, tấm gương của Lênin về sự bình tĩnh, sáng suốt trong việc đánh giá, phê phán những tư tưởng thù nghịch vẫn còn nguyên ý nghĩa quan trọng của nó. Bởi lẽ, nhiệm vụ của nhà phê bình khoa học không phải là chống lại kẻ

thù bằng những lời lẽ mạnh mẽ nhưng trống rỗng. Họ phải tấn công chúng bằng những lý lẽ xác thực, vạch ra được một cách khoa học tính chất mâu thuẫn và sai lầm trong những luận điểm của chúng. Bởi lẽ, như Mác đã nhấn mạnh: “Sự phê phán không phải là nhiệt tình của đầu óc, mà là đầu óc của nhiệt tình”²

¹. Crúpxcaia: *Hồi ký về Lênin*. Mátxcova, 1968, tr.377

². C.Mác: *Góp phần phê phán triết học pháp quyền của Hêghen* Lời nói đầu. *Mác – Ăngghen* tuyển tập, tập I. Nhà xuất bản Sự thật, Hà Nội, 1980, tr.17